

نماها و جداره‌های شهری

دانش زیباسازی شهری ۲۲

عنوان و نام پدیدآور	نماها و جواره‌های شهری / مجید آذربادگان معاونت برنامه‌ریزی و توسعه سازمان زیباسازی شهر تهران؛ زیر نظر جمال کامیاب؛ گروه علمی تهیه و نظارت مصطفی عباس‌زادگان، حامد بهشتی.
مشخصات نشر	تهران: هنر معماری قرن، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	۶۸ ص.: مصور (رنگی)، جدول.
فروست	دانش زیباسازی شهری؛ ۲۲.
شابک	۶۰۰۰۰ ریال: ۱-۹۱-۵۱۷۲-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه.
موضوع	نماهای ساختمانی -- ایران.
موضوع	زیباسازی شهری -- ایران
موضوع	ساختمان‌سازی -- ایران
شناسه افزوده	کامیاب، جمال، ۱۳۴۶ - ناظر
شناسه افزوده	عباس‌زادگان، مصطفی، ۱۳۳۵ -
شناسه افزوده	بهشتی، حامد
شناسه افزوده	سازمان زیباسازی شهر تهران. معاونت توسعه و برنامه‌ریزی
رده بندی کنگره	NA۲۹۴۱/ن۹ ۱۳۹۲:
رده بندی دیویی	۷۲۹/۱۰۹۵۵:
شماره کتابشناسی ملی	۳۱۸۰۹۰۵:

گرافیک و صفحه آرایی : کانون آگهی و تبلیغات آوانگار
ناشر : نشر هنر معماری قرن
عکاس و طراح روی جلد : فواد علیچانی
چاپ اول : بهار ۱۳۹۲
لینوگرافی و چاپ : چاپ میران
ناظر فنی چاپ : رسول بهزادپور
چاپ : اول
شمارگان : ۱۰۰۰ جلد
قیمت : ۶۰۰۰۰ ریال

زیر نظر

دکتر جمال کامیاب: معاون برنامه ریزی و توسعه

مشاور

موسس پژوهان، مهدی ماستیانی

گروه علمی تهیه و نظارت

مصطفی عباس زادگان

سید حامد بیشتی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۹
مقدمه.....	۱۱
۱. تعاریف اولیهٔ جداره و نما.....	۱۳
۱-۱. بدنه.....	۱۳
۱-۲. نما.....	۱۴
۳-۱. جداره.....	۱۶
۲. جایگاه نما و جداره در تاریخ.....	۱۷
۲-۱. شهرهای غربی (اروپایی).....	۱۷
۲-۲. شهرهای ایران.....	۲۰
۲-۲-۱. از آغاز تا دوران معاصر.....	۲۰
۲-۲-۲. دوران معاصر.....	۲۳
۳. عوامل مؤثر بر کیفیت نما و جداره.....	۲۵
۳-۱. رعایت اصول معماری حین طراحی بنا.....	۲۵
۳-۲. رعایت اصول زیبایی شناسی.....	۲۷
۳-۲-۱. خط در طرح نما.....	۲۷
۳-۲-۲. سطح در طرح نما.....	۳۰
۳-۲-۳. حجم در طرح نما.....	۳۱
۳-۲-۴. نظم و هندسه.....	۳۵
۳-۲-۵. تزئینات.....	۴۱
۳-۳. نگهداری نما پس از ساخت بنا.....	۴۲
۳-۳-۱. عناصر الحاقی.....	۴۲
۳-۳-۲. تابلوها.....	۴۲
۳-۳-۳. نورپردازی نما.....	۴۳

۴. مشکلات کنونی نماهای شهری ۴۴
۵. ضوابط سیما و منظر در ایران ۵۱
۶. معرفی نمونه‌های خارجی ۵۶
- فهرست تصویرها ۶۱
- فهرست جدول‌ها ۶۵
- منابع و مآخذ ۶۷

پیشگفتار

به نام آفریدگار زیبایی

اولین تجربیات بشر از مقوله زیبایی به تصاویری مربوط است که از زمان انسان‌های نخستین بر دیواره غارها برجای مانده است. در واقع هنر و مقوله زیبایی هزاران سال پیش و ابتدا به شیوه‌ای آیینی در زندگی انسان وارد شد تا بتواند مأمونی برای آرامش خاطر و تسکین‌دهی برای روح انسان‌ها باشد. مفهوم زیبایی به مرور و در روندی تکاملی به سراسر زندگی بشر تسری یافت و با گسترش آن در همه مظاهر زندگی انسانها، حتی پوشش و لباس تن انسان‌ها نیز به نقوش تزئینی آراسته شد. حتی آثار معماری و بناهای مهم تاریخی، جلال و شکوه خود را مدیون خلاقیت هنرمندان هستند و در عرصه شهرسازی نیز، زیبابودن اماکن عمومی، همواره شرط اساسی کار قلمداد می‌شود.

ما در سرزمینی کهن و پهناور به نام ایران اسلامی به سر می‌بریم و دستاورد هزاران سال آفرینش زیبایی و زندگی را به همراه خود داریم و مسئولیت خطیر حفظ، حراست و تداوم این دست‌های دیرینه بر دوش ما سنگینی می‌کند. با این همه در روزگار ما، تعریف زیبایی و زیباسازی از آنچه تاکنون در خاطر و خیال می‌گنجید فراتر رفته و اشکال متنوع دیگری از هنر و مقوله زیبایی‌شناسی در زندگی معاصر تجلی یافته است.

شهرها و کلان‌شهرهای متراکم امروز به شدت در معرض

مصرف گرایی، نفی و طرد معنویات و حذف مظاهر و نمودهای زیبایی واقع شده‌اند. کلان‌شهر تهران نیز به عنوان یکی از نمونه‌های برجسته تمدن جدید از این قاعده مستثنی نیست و لازم است با تدابیر مناسب برای گسترش زیبایی و خلق آثار هنری در مناظر شهری آن تلاش کنیم. تهیه و تدوین مجموعه کتاب‌های «دانش زیباسازی شهری» در همین راستا مد نظر قرار گرفت تا ضمن گسترش دانش کاربردی و نیز آگاهی مدیران و کارشناسان از دستاوردهای علمی و هنری روزآمد، راهکارهای نوین و پیشنهادهای صاحب‌نظران این حوزه را نیز به محک آزمون بگذاریم.

هر یک از موضوعات و تخصص‌های زیباسازی شهری نیازمند دانش و اطلاعات بسیاری است که عملاً از توان علمی و اجرایی کارشناسان یا مدیران شهری به تنهایی خارج است. براین اساس لازم است شرایطی مهیا شود که تجربیات موفق علمی و هنری به شیوه‌ای گزیده، کوتاه و مؤثر در اختیار مسئولان مربوطه قرار گیرد و با بهره‌مندی از تخصص و دانش روز این حوزه، در انتخاب‌ها و تدابیر خود تا جایی که ممکن است از ارزش‌های معمول جلوگیری شود و از اتلاف منابع مادی و نیروی انسانی نیز بدین طریق جلوگیری گردد.

سید محمد جواد شوشتری
مدیر عامل سازمان زیباسازی شهرداری تهران

در سال‌های اخیر توجه به زیبایی سیما و چهره شهرها و هویت معماری امروز ما افزایش یافته است، به گونه‌ای که مدیریت شهرها، به ویژه کلان‌شهر تهران، برای ارتقاء کیفیت بصری شهر، پروژه‌ها و ضوابط مختلفی را در دستور کار خود قرار داده است. یکی از عناصر مهم تشکیل‌دهنده کلیت شهر که نقش مهم و تأثیرگذاری در منظر دارد، «جداره» است که حاصل مجاورت توده‌های ساختمانی شهر در یک امتداد است. اولین نقشی که می‌توان برای جداره‌ها تصور کرد، محافظت از یک فضای درونی و خصوصی در مقابل آسیب‌ها و تهدیدات فضای عمومی و خارجی است. به عبارتی جداره می‌تواند مرز دو فضای منفک از هم را تعریف کند. به لحاظ پیام‌های محیطی در مقیاس خرد، جداره معرف هویت فردی و منزلت اجتماعی مالکان بناها و ساکنان آن بافت و در مقیاس کلان، از اجزاء تشکیل‌دهنده کلیت منظر شهر و مؤثر در کیفیت فضای عمومی است.

امروزه بخش عمده منظر شهرهای ما دچار انواع ناسازگاری‌ها و نابسامانی‌ها است. انواع جداره‌ها و نماها بدون پایبندی به معیارهای زیبایی‌شناختی و در فقدان ضوابط شهری یا ضمانت اجرایی برای

آن‌ها شکل گرفته است. در نتیجه سیمای محیط آشفته و نازیبا شده است؛ آشفته‌گی‌هایی نظیر بالکن‌های مملو از وسایل بی‌استفاده، تابلوهای تبلیغاتی در انواع اندازه، جنس و رنگ‌های مختلف و... که آرامش محیط را برهم زده و حقوق شهروندان را در برخورداری از سیمای مطلوب محیطی نقض کرده است. این در حالی است که بخش اعظمی از این مشکلات به هنگام شکل‌گیری جداره، با آگاهی مدیریت شهری از نقش و تأثیر آن بر منظر شهر و نیز الزام شهروندان به رعایت ضوابط مصوب، قابل کنترل است. این نوشتار تلاش کوچکی است برای ارائه کلیاتی در مورد جداره‌های شهری که شامل تعریف جداره، جایگاه آن در شهر در طول تاریخ ایران و جهان، روند تکامل آن، اجزای تشکیل دهنده و عوامل مؤثر بر کیفیت آن و مشکلات و فرصت‌های موجود در این عرصه است. در آخر، اصول و ضوابط کنونی برای طراحی و ساماندهی جداره‌ها بررسی شده و نگاهی به برخی مشکلات موجود در شهر تهران و برخی تجارب موفق دنیا در استفاده از ظرفیت جداره‌های شهری برای ارتقاء کیفیت منظر شهر خواهیم داشت.